

POSTANOWIENIE

Dnia 29 listopada 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jarosław Matras (przewodniczący)

SSN Małgorzata Gierszon (sprawozdawca)

SSN Marek Pietruszyński

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu w dniu 29 listopada 2021 r.,
wniosku R. B. o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym
postanowieniem Sądu (...) Okręgu Wojskowego w W. z dnia 3 września 1992 r.,
sygn. akt Żo.Um.(...),

p o s t a n o w i ł:

1. na podstawie art. 540 § 2 k.p.k. a *contrario* wniosek oddalić;
2. obciążyć wnioskodawczynię uiszczoną przez nią opłatą od wniosku i zwolnić ją od ponoszenia wydatków za postępowanie wznowieniowe.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 6 stycznia 1992 r., sygn. akt Cs. Un. (...), Sąd (...) Okręgu Wojskowego w W. na podstawie art. 1 ust. 1, 2 oraz art. 13 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz. U. nr 34, poz. 149; dalej określaną jako ustawa z 23 lutego 1991 r.) uznał za nieważny wydany wobec S. S. wyrok Wojskowego Sądu Rejonowego w W. z dnia 26 września 1949 r., sygn. akt Sr. (...).

Następnie w dniu 3 września 1992 r. Sąd (...) Okręgu Wojskowego w W. wydał postanowienie w sprawie Żo.Um. (...) z wniosku pełnomocnika J. S. – syna i R. B. – córki S. S. o odszkodowanie za poniesioną szkodę i zadośćuczynienie za doznaną krzywdę, którym na podstawie art. 8 ust. 1 i 2, art. 13 ustawy z dnia 23 lutego 1991

r. zasądził od Skarbu Państwa na rzecz J. S. i R. B. łącznie kwotę 274.000.000 zł. tytułem odszkodowania oraz kwotę 300.000.000 zł. tytułem zadośćuczynienia (liczone przed denominacją złotego w 1995 r.). Dodać należy, że wnioskodawcy w złożonym w tym postępowaniu wniosku domagali się zasądzenia na ich rzecz kwoty 210.000.000 zł. odszkodowania oraz kwoty 315.000.000 zł. zadośćuczynienia.

W dniu 22 czerwca 2021 r. do Sądu Najwyższego wpłynął wniosek pełnomocnika R. B. w którym na podstawie art. 540 § 1 i § 2 k.p.k. w zw. z art. 542 § 2 k.p.k. w zw. z art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. w zw. z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 1 marca 2011 r. w sprawie o sygn. akt P 21/09 domagał się:

1. wznowienia postępowania karnego, zakończonego wydaniem prawomocnego postanowienia (...) Okręgu Wojskowego w W. w dniu 3 września 1992 r., sygn. akt Żo.Um(...), jako niezgodnego z zasadami demokratycznego państwa prawnego, urzeczywistniającymi zasady sprawiedliwości społecznej, określone w art. 2 Konstytucji,
2. zasądzenia od Skarbu Państwa odszkodowania i zadośćuczynienia za doznaną krzywdę przez S. S., adekwatnych do jej stopnia, tj. zasądzenie na rzecz jego zstępnej, spadkobierczyni R. B. kwoty 9.000.000 zł., tj. 1.000.000 zł. za każdy rok bezprawnego pozbawienia wolności S. S..

Prokurator Prokuratury Krajowej w odpowiedzi na ten wniosek w piśmie z dnia 6 października 2021 r. postulował jego oddalenie, podnosząc, że nie zasługuje na uwzględnienie. Prokurator podniósł, że przywołany wyrok Trybunału Konstytucyjnego odnosi się do przepisu ograniczającego kwotę odszkodowania i zadośćuczynienia wyłącznie wobec osób represjonowanych od dnia 31 grudnia 1956 r. podczas, gdy wyrok wobec S. S. zapadł w dniu 26 września 1949r., czyli przed wskazaną w orzeczeniu Trybunału datą. Nadto Sąd (...) Okręgu Wojskowego orzekał na podstawie art. 8 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r., który to przepis nie został zakwestionowany przez Trybunał Konstytucyjny. Tym samym – zdaniem prokuratora - w sprawie nie występuje przesłanka wskazana w art. 540 § 2 k.p.k.

Sąd Najwyższy, zważył, co następuje.

Wniosek o wznowienie postępowania jest niezasadny, i to w stopniu oczywistym. Jest on nie tylko pozbawiony merytorycznych podstaw, co wynika z nierespektowania przez jego autora przepisów regulujących (jedynie dopuszczalne) podstawy wznowieniowe, ale nawet jest wadliwie zredagowany pod względem formalnym. Pełnomocnik wnioskodawczyni wszak nie zawarł we wniosku żądania uchylecia owego prawomocnego, kończącego postępowanie, postanowienia w przedmiocie zasądzenia od Skarbu Państwa na rzecz R. B. odszkodowania i zadośćuczynienia, jako należnego jej po zmarłym ojcu S. S. z tytułu jego represjonowania (a takie rozstrzygnięcie jest dopiero koniecznym warunkiem wznowienia postępowania prawomocnie zakończonego i prowadzenia go na nowo). Nadto, domagał się zasądzenia w niniejszym postępowaniu na rzecz wnioskodawczyni po 1.000.000 zł., „za każdy rok pozbawienia wolności” S.S., pomimo, że to pozostaje poza granicami przedmiotu niniejszego postępowania.

Niezależnie od tych formalnych wad i nieprawidłowości wniosku uznać należy jego merytoryczną oczywistą bezzasadność. Analiza jego treści pozwala uznać, że jego autor swoje zawarte w nim żądania opiera na założeniu, że wprowadzie Sąd (...) Okręgu Wojskowego w W. postanowieniem z dnia 3 września 1992 r. w sprawie Żo.Um. (...) „uznał złożony w tym postępowaniu wniosek za zasadny w zakresie odszkodowania i zadośćuczynienia, jednak orzekł wówczas w warunkach ograniczających wysokość odszkodowania przez ustawę z dnia 23 lutego 1991 r., której przepisy zostały uznane za niezgodne z Konstytucją RP. W dniu 1 marca 2011 r. Trybunał Konstytucyjny orzekł, że art. 8 ust. 1a ustawy z 23 lutego 1991 r., dodany ustawą z dnia 19 września 2007 r. o zmianie ustawy o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego jest niezgodny z przepisami Konstytucji”.

Ta przytoczona argumentacja nie może jednak stanowić podstawy do wznowienia postępowania w przywołanym na wstępie postępowaniu i to – częściowo – z przyczyn przez samego autora wniosku wskazanych.

Przekonują o tym następujące okoliczności.

Po pierwsze - z treści postanowienia Sądu (...) Okręgu Wojskowego z dnia 3 września 1992 r., wydanego w sprawie Żo.Um. (...) wynika, że podstawą zawartego w nim rozstrzygnięcia były przepisy art. 8 ust. 1 i 2 i art. 13 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. Jest to niewątpliwe nie tylko ze względu na przywołanie tylko tych

przepisów w podstawie prawnej tego orzeczenia, ale także ze względu na to, że w tym czasie wspomniany przepis art. 8 nie posiadał jeszcze jednostki redakcyjnej w postaci ustępu 1a. Został on bowiem dodany mocą przepisu art. 1 pkt 5 lit. b ustawy z dnia 19 września 2007 r. o zmianie ustawy o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz. U. 2007.191.1372). Ustawa ta weszła w życie 18 listopada 2007r. Przepis art. 8 ust. 1a nie mógł więc – żadną normatywną miarą – być podstawą rozstrzygnięcia będącego przedmiotem rozpoznawanego wniosku. Stwierdzenie powyższego wręcz determinuje ocenę o oczywistej jego bezzasadności. Zważyć bowiem należy, iż stosownie do treści art. 540 § 2 k.p.k. postępowanie wznawia się na korzyść strony, jeżeli Trybunał Konstytucyjny orzekł o niezgodności z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub z ustawą przepisu prawnego, na podstawie którego zostało wydane orzeczenie. Wymóg ten – jak to już wykazano – nie został w niniejszym postępowaniu przez autora wniosku wykazany. Nie mógł zresztą być, skoro to nie ten przepis był podstawą wydanego orzeczenia w postępowaniu, którego tenże wniosek dotyczy, co więcej, przepisu tego wówczas (w czasie wydania owego orzeczenia) ustawa z dnia 23 lutego 1991 r. (nawet) jeszcze nie zawierała.

Po drugie – treść uzasadnienia postanowienia nie potwierdza też tego, by orzekający Sąd ustalając wysokość należnego wnioskodawcom zadośćuczynienia i odszkodowania był w ogóle ograniczony w możliwości swobodnego jego ukształtowania z uwagi na obowiązujący wówczas stan prawny. Ten nie wyznaczał bowiem w tym względzie kwotowych limitów. Co więcej, zasądzone wtedy tytułem odszkodowania i zadośćuczynienia dla wnioskodawczyni i jej brata kwoty przekraczają wysokość – przywołanej we wniosku - kwoty 25.000 zł. (uwzględniając zasady wspomnianej denominacji).

Po trzecie – sam Trybunał Konstytucyjny w uzasadnieniu przywołanego wyżej wyroku z dnia 1 marca 2011 r. podniósł wprawdzie, iż to jego orzeczenie „oznacza możliwość wznowienia postępowania, (ale) pod warunkiem, że przy rozstrzyganiu tych spraw zastosowanie znalazł art. 8 ust. 1a ustawy z 23 lutego 1991 r., w których żądania wniosków i poniesiona szkoda i krzywda przekraczały przewidziane w ustawie 25. 000 zł i gdy sąd nie przyznał odszkodowania lub

zadośćuczynienia w oparciu o wcześniejsze jego uzyskanie na podstawie innego tytułu wymienionego w ustawie”. Innymi słowy, Trybunał Konstytucyjny wskazał, że dla spraw rozpoznanych już na podstawie art. 8 ust. 1 ustawy lutowej wyrok ten oznacza wprawdzie możliwość wznowienia postępowania, lecz pod warunkiem, że przy rozstrzyganiu w tych sprawach nastąpiło kumulatywne zaistnienie trzech warunków:

- 1, zapadłe przed wyrokiem Trybunału orzeczenie wydane zostało na podstawie art. 8 ust. 1a ustawy lutowej,
- 2.żądanie wniosku przekraczało kwotę 25. 000 zł.,
- 3.szkoła i krzywda byłyby wyższe niż wskazana kwota 25. 000 zł.

Spośród tych warunków *in concreto* nie został spełniony pierwszy. Nadto zasądzone na rzecz wnioskodawczyni i jej brata kwoty były wyższe od 25.000 zł. To oznacza, iż wówczas, w chwili orzekania, ów (wskazywany jednak we wniosku) limit nie obowiązywał, toteż i nie mógł mieć żadnego wpływu na wysokość ukształtowania przez Sąd owych zasądzonych tym tytułem kwot.

Po czwarte - jako podstawę swoich żądań w zakresie wznowienia postępowania autor wniosku wskazał też okoliczności niemieszczące się w katalogu podstaw wznowienia postępowania wskazanych w przepisach rozdziału 56 Kodeksu postępowania karnego, to jest art. 540 § 1 - § 3, art. 540 a, art. 540 b § 1, art. 542 § 3. Takimi są te, przywołana przez niego, a odnoszące się do zasad demokratycznego państwa i rażącej – zdaniem autora wniosku - niesprawiedliwości owego postanowienia zasądzającego na rzecz wnioskodawców odszkodowanie i zadośćuczynienie, wobec zaniżenia wysokości tych im przyznanych kwot. Poza sporem jest przecież, iż wznowienie postępowania jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia. Przedmiotem prowadzonego w tym trybie postępowania są prawomocne orzeczenia, które korzystają z domniemania ich prawidłowości (*res iudicata pro veritate accipitur*). To powoduje, że podstawy postępowania wznowieniowego są ściśle sformalizowane i nie można (a tak czyni autor wniosku) poddawać tych przepisów kodeksu postępowania karnego, które je określają, wykładni rozszerzającej i na jej podstawie kreować jeszcze inne, aniżeli te, które ustawa w tych przywołanych przepisach przewiduje.

Z tych wszystkich powodów nie znajdując podstaw do uwzględnienia wniosku pełnomocnika wnioskodawczynie należało postanowić jak wyżej.

Orzeczenie o kosztach uzasadniają przepisy: art. 639 k.p.k. w zw. z art. 626 § 1 k.p.k. (w zakresie dotyczącym opłaty) i art. 624 § 1 k.p.k. (co do wydatków).